

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

EKOLOGIA

Suteak, CO₂ iturri erraldoiak

COLORADOKO UNIBERTSITATEKO (AEB) NCAR zentroko ikerlarien arabera, AEBetan gertatzen diren sute handiek herrialde horretako ibilgailu guztiek urte osoan adina karbono dioxido igortzen dute.

Baieztapen hori egiteko sateliteetatik egindako argazkiak eta suteek igorritako karbono dioxido kopurua estimatzen duen eredu informatiko bat erabili dituzte. Egileek onartzen dute %50eko erre-marjina dagoela.

Dozena bat estatutako suteak aztertuz, horiek karbono dioxidoa oso azkar igorri zutela ikusi dute. Adibide gisa, Kalifornia hegoaldean urriaren 19tik 26ra gertatuta-

Kalifornian izandako suteak erabili dituzte ikerketarako.

O s a s u n a

JABIER AGIRRE

Zaurien aurrean zer?

Lehenbizi zauria baloratu behar da.

ZAURIA ESATEN ZAIO ehun bigunen, azalaren, osotasuna galtzeari. Izan daiteke kanpoko eragile batek sortua –labanak edo bizarra mozteko tresnak–, edo gerta daiteke gorputz barruko eragile batek, hautsitako hezur batek esaterako, zauria eragitea. Zauri bat baloratzeko eta haren pronostikoa egiteko hainbat faktore hartu behar dira kontuan: zerk eragin duen –erorketa bat, traumatismoren bat edo punta zorrozdun zerbait bat izan den arrazoia–, nola sortu den zauria, haren garbitasun maila, sakontasuna eta hedadura eta inguruko beste organoren bat erasan duen ala ez.

Zauriaren ondorioz mina sentituko dugu, are gehiago gune mugikor batean edo giltzadura batetik gertu izan baldin bada. Zauriak odoljariora eragin dezake, azaleko lesioa dela-eta leku horretan odol-hodiak –handiak nahiz txikiak– hautsi edo eten egin direlako. Zauria lokalizatua eta txikia baldin bada, bizarra egiterakoan gertatzen direnak esaterako, odol galera

oso txikia izango da. Baina erasandako azalera handia bada, zauria azalekoa izanda ere, odoljariora etengabea izan daiteke, eta seruma –odolaren zati argia– ere gal daiteke. Zauriak gune sakonagoak erasaten baditu, odol-galera handiagoa izango da, batik bat egitura bascularrak kaltetu badira. Arteria baten lesioak odoljariora handia, taupakaria eragiten du; zain bat baldin bada, irtengo den odola ilunagoa izango da kolorez, eta mantsago kanporatuko da. Azkenik, zauriaren garbitasunari ere erreparatu behar zaio. Zauria eragin duen objektua zikina edo herdoildua badago, gaiztotzeko aukera gehiago dago. Kontuz tetanosarekin.

Zauri baten aurrean gomendio batzuk bete behar dira:

- ✓ Ondo garbitu zauria, ur askorekin.
- ✓ Zauri txikiak, azaleko ebakiak edo erredura arinak produktu egoki batekin desinfektatu behar dira.
- ✓ Odoljariora gerarazteko, zanpatu zauri ganean minutu batzuek.
- ✓ Zauria estali ala ez erabaki behar izaten da. Zikindu eta gaiztotzeko arriskurik balego, hobe da zauria estaltzea.
- ✓ Beti kontuan hartu tetanosaren aurkako profilaxia egiteko beharra dagoen ala ez.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Idi-bihotzarboladia

AURTENGO UDAZKENA aparteko jantzi dutenen artean, hostajeari egoskor eusten dioten zimelkorrek ez bezala, idi-bihotzarbolak dagoenerako erantziak ditu udazkeneko moda

erakustaldirako hautatu zituen janzki horiak. Txalo-zarta eta laudorio ugari izan du oraingoan; izan ere, horizalek ez da sekula faltako.

XVI. mendean Ameriketatik, Lenape indiarren lurraldeetatik, ekarri eta landatu zituzten lehen aleak Europan; ezagutzeko lehenik eta parkeak edertzeko baino ez, gero. Lehengo mendearen azken laurdenetik atzera, berri,

Idi-bihotzarbolaren lorea.

ondo geurea dugun pinuari zaion fobia orekatze aldera hostoa galtzen duen edozein zuhaitz jarri da. Gipuzkoan, batik bat, idi-bihotzarbola tartean. Basogintzan ari den baten batek, nondik edo handik, zuhaitz honen zurak Ameriketara duen osparen berri izango zuen eta "geurera nola moldatzen den proba egin dezagun" esango zuen. Han-hemenka sailen bat ikusten da. Ez da gehiegi zabaltu, eta ez al da zabaltuko! Bere zurak amerikarren begitik ikaragarritzko balioa du. Gure talaiatik, aldiz, eskasa da zeharo. Garai batean zuhaitz honen zuraz egin ohi ziren gauza gehienak —kutxatxoak, jostailuak, kanoak...— beste gairen batekin egiten dira egun. Beraz, materialetarako behintzat idi-bihotzarboladirik ez dezazula landatu, gero! Lorealdia gustuko, udazkeneko janzkien zaldaineko ikuskizuna, bi mende t'erdiz izango dituen baten batek estimatuko duelakoan... zuhaitz hau landatzeko arrazoi faltarik ez da. Besteak beste, osasuna.

Osasuna, bai. Nerbio sistema eta bihotza bera ere kitzikatze gaiten tulipiferina alkaloidea du azalean. Egundainotik goi, azal honen egoskin edo ura hezueria, urdaileko eta hesteetako gaitz kronikoak, disenteria, eztula eta histeria dutenen suspergarri erabili izan da. Azal-ur honek azala garbitzen digu, zauri, zaldar... Haziak eta zainen azala zizareak botatzeko onak dira eta azal berria gordinik martxekatzea afrodisiakoa da. Osasun beraren alde, zuhaitzaren erroa zenbait garagardo berexin ongarri gisa darabilenik bada. Limoi-lurrin amiñi gozoa eransten omen dio.

ko sutea erabili dute. Haren ondorioz 7,9 milioi tona karbono dioxido igorri ziren, hau da, Kalifornian hilero erregai fosilen errekontzatik igortzen denaren laurdena. Gasa hain azkar igortzeak asko zailtzen du karbono-zikloa ulertzea. Ondorioz berotegi efektuari aurre egiteko zailtasunak egon daitezke.

Eremu bat erretzen denean landare berria sortzen da, baina horrek igorritako karbono dioxidoa birzikla al dezake? Zenbat birzikla dezake: erretakoak baino gutxiago ala gehiago? Erantzuna ematea zaila da, eta askotan landare berria sortu orduko berriro ere erre egiten da. Galdera gehiegi erantzunik gabe oraindik. ■

GEOLOGIA

Milaka tona lur itsas azpian dantzan

HAINBAT IKERLARI frantziar eta alemaniarrek Afrikako itsas azpian gertatutako lur mugimendu paregabe baten berri eman dute *Nature* aldizkarian. Marokoko Agadir hiria parean gertatu den mugimendu horretan, 2.250 bilioi kilogramo

sedimentu higitu dira, urtero ibaiek itsasoetara eramaten dutena baino hamar aldiz gehiago. Antza, sedimentuek 1.500 kilometroko bidea egin dute, Paristik Erromarako bidea alegia, eta itsas hondoak gorantz egiten zuen leku batean pilatuta geratu dira.

Aipatzekoa da ikerketa Exxon Mobil eta Shell enpresek finan-

tzatu dutela neurri batean. Ez da harritzekoa, hidrokarburoak ustiatzeko itsas azpiko instalazioak gehitzen ari baitira, eta horregatik itsas hondoan gertatzen denak gero eta garrantzi handiagoa dauka enpresa horientzat. ■

Agadir (Maroko) parean gertatu da lur mugimendua.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa Erremintak Soluzioak Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Coop. (ASP)
Industrialdea 1, 20180 Leizor-Oria
Tel. 943.39.16.48
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA